

Mat

İzel Rozental¹

Yalnız kalmıştı hayatta, yapayalnız. Oysa ne de kalabalıktılar başlangıçta. İlk anneleri terk etmişti onları. Ardından teyzesini, dayısını, annesini, sevgili Katinası'nı alıp götürmüştü yıllar. Şimdi ise kalan tek varlığını, biricik abisini, can yoldaşı Hanri'sini yitirmişti. Ağlamıyordu Rozet. Yorgundu, bitkindi, ama hala dik durabiliyordu. Öyle görünmeye mecburdu. Vakur ve sakin, tıpkı sevgili Hanri'sinin onu görmek isteyeceği gibi... Kalabalık önemli değildi. Zaten ömrü boyunca başkaları tarafından görülmeyi, beğenilmeyi umursamamıştı. Bu abisinin problemiydi...

Cenazeye çok büyük bir kalabalık gelmişti. Haydarpaşa Hemedat İsrail Sinagogu sinagog olalı beri böyle kalabalık görmemişti! Hanri görse kim bilir ne kadar mutlu olurdu. Nerdeyse bütün öğrenciler, tam tekmil oradaydı. Doktorlar, mimarlar, profesörler, yazarlar, gazeteciler, ünlü iş adamları, diplomatlar... Koca koca adamlar, kadınlar, sinagogu ağzına kadar doldurmuş, için için ağlıyorlardı. Moda Kulübü'nün bütün kalburüstü üyeleri oradaydı. Belli ki abisinin ölümü herkes için şok olmuştu. Üç gün boyunca nasıl da güzel gizlemişti Hanri'nin hastaneye kaldırıldığını!

Belki oralarda bir yerden olan biteni izliyordu Hanri, kim bilir? Ama öyle olsaydı dayanamaz mutlaka ortaya çıkardı. Sonra da emekliye ayrıldığı gün yaptığı gibi, uzun uzun hayat hikayesini anlatırdı. Severdi izleyici kitlelerini abisi...

Ya da, belki her zamanki muzipliğiyle eski öğrencilerine yeni bir matematik problemi hazırlamış, yanıtı da 26.1.1983 olarak kurgulamıştı. Yirmi altı Ocak bin dokuz yüz seksen üç: Matematik öğretmeniniz Hanri Matalon'un ebediyete intikal ettiği gün...

Yedinci gün duasının ortasında, bir konuk gibi salona girecek, bıyıklarının altından hınzırca gülümseyecek ve "Doğru yanıtı bilemediniz ama ma-

dem bu kadar uğraştınız, o halde hepinizi geçiriyorum... Matematiğe saygı adına!" deyiverecekti. Severdi böyle muziplikleri Hanri...

Her ihtimale karşın beyaz gömleklerini, gri pantolonunu ütüttükten sonra dolaba kaldırmış, o çok sevdiği kahverengi beyaz golf pabuçlarını da Meraklı'ya² cilalattıktan sonra çalışma odasının eşiğine bırakmıştı, her günkü alışkanlığıyla. İçindeki cılız ümit ışığı sönmemişti...

Taziyet ziyaretleri hiç bitmeyecek gibiydi. Söylenenleri duyuyor ama umursamıyordu. Gerçekle yüzyüze gelmek istemiyordu. Gerçeği ne kadar geciktirirse, bu kâbustan o kadar çabuk kurtulacağına inanıyordu.

Yeni Fikir Sokağı'nın sakinleri bu son gelmeyen ziyaretçileri yadırgamaya başlamışlardı. Moda Caddesi'ne açılan, genellikle sessiz ve sakin olan sokakta gündüzleri olduğu kadar akşamları bile park yeri bulmak sorun olmuştu. Hoca'yı ve Matmazel'i herkes sever sayardı, ama bu kadarı da görülmemişti! En çok sokağın kedileri için endişeleniyordu Matmazel Matalon. Hiç şüphesiz onların da rahatları kaçmıştı. Acaba bu hengamede onları besleyen olmuş muydu? Karşı apartmanda oturan yaşlı kadına güveniyordu ama belli de olmazdı. Kediler ne zaman aklına düşse, ya birileri geliyor ya telefon çalıyor, sonrasında da unutuluyordu. Gece olunca da, aldığı ilacın etkisiyle olsa gerek, kurşun gibi yatağa yığılıp kalıyordu.

Sabah, ziyaretçiler gelmeye başlamadan, gözleri tavana dikili, yatakta öylece kımıldamadan uzunca bir süre kalıyor, yavaş yavaş acı gerçekle yüzleşmeye kendisini alıştıırıyordu.

Dile kolay, yetmiş yıllık bir yol birlikteliği son bulmuştu. Ailece Selanik'ten gelmiş, önce Yel değişimini, hemen ardından Moda'ya yerleşmişlerdi. Selanik'i hiç hatırlamıyordu Rozet. Belki de hatırlamak istemiyordu. Küçükken geçirdiği çocuk felci hastalığı bacağının sakat kalmasına neden olmuştu. Çok acı çekmişti çocukluk yıllarında. Yürürken akıyor, çabuk yoruluyor, abisine ayak uydurmakta zorlanıyor ama bu rahatsızlığını çevreye sezdirmemek için büyük bir mücadele veriyordu. Oysa ne

1 "Moda Sevgilim" adlı kitaptan (Heyamola Yayınları, Ekim 2009) alıntıdır.

2 Meraklı boyacı: Moda'da herkesin tanıyıp sevdiği ayakkabı boyacısı. Küçük dükkanı Moda Caddesi'ndeki direkli pasajın hemen başındaydı.

güzel dans ederdi abisi. Vals, tango, çarliston, foks trot... Bütün dansların ustasıydı. Pistte dans ederken, kızkardeşinin hastalığından onun adına intikam alırdı sanki. Rozet, yakışıklı ağabeyini dans pistinde izlediği nadir anlarda, onunla dans edebilmek için birbiriyle yarışan şık hanımların yerinde kendisinin olduğunu düşlerdi hep. Moda Kulübü'ndeki istisnasız bütün kadınlar ve hatta erkekler bile hayrandılar Mösyö Matalon'un danslarına.

Hayran olunmayacak gibi değildi zaten. O bir "insanları kendisine hayran etme" uzmanıydı adeta! Karizmatik kişiliğiyle okuldaki bütün meslektaşlarını kıskandırmayı bilmişti. Dillere destan bir yazısı vardı: harfleri ve sayıları birer inci tanesi gibi öylesine güzel dizlerdi ki, yazının seyrine doyum olmazdı. Okulda bütün duyuruları ve raporları ona yazdırırlardı.

Çocuklarla ilişkisinde de çok başarılıydı. Kendisini sevmeyen öğrencisi hemen hemen yok gibiydi. Okul açıldığında, farklı şubelere düşen öğrenciler Mösyö Matalon'un sınıfında okuyabilmek için torpil yapmaya çalışırdı. Sınıfına girmeyen ise özel ders alabilmek için sıraya girerdi. Yeni Fikir Sokağı'ndaki apartmanın birinci katındaki o küçük mütevazı daire, işte bu öğrencilerle dolup taşardı akşam üstleri. Aslında evleri hiç öğrencisiz kalmazdı zira Rozet de Fransızca dersleri verirdi. İki kardeşin arasında özel bir anlaşma vardı sanki. Kız kardeşi ders verirken Hanri salona hiç girmez, evin içinde ses çıkarmamaya gayret ederdi. Matmazel Rozet de aynı şekilde abisinin ders zamanlarında salona girmez, Hanri'nin bitmek tükenmez enerjisine kendi odasından tanıklık ederdi.

Öğrencilerine ilk iş olarak özel formülünü benimsetirdi Mösyö Matalon: "Öğrenmek için çalışırsan, notlar arkandan gelir. Ama not almak için çalışırsan nafile!" Bundan sonra matematik her iki taraf için eğlenceli bir oyun olur çıkardı. Matematiğe saygısı sonsuzdu. Matematik mantığıyla çözülemeyecek bir sorunun var olmadığına inanırdı. Kafasında sürekli yeni problemler yaratır, bunları oyun şeklinde öğrencilerine sunardı: "Matematiği sevmek için matematik dehası olmaya gerek yoktur." Çalışan, çalıştığını kanıtlayan öğrenci sınıf geçmeyi hak ederdi, problemin çözülmüş olması önemli değildi Hanri Matalon'un kriterlerinde. Onun için sonuç değil, tutulan yol, harcanan emek önemliydi.

Dans ederken de aynı amacı güderdi. Önemli olan o anki partneriyle ilişki yaşamak değil, o anı ya-

şamaktı. Belki de bu yüzden hiç evlenmemiş, ciddi bir ilişkiye girmemişti. Bunda iki kardeşin bir arada yaşamalarının etkisi vardı şüphesiz. Katina, annelerine verdiği sözü tutmuş, son günlerine dek iki kardeşe gözleri gibi bakmıştı. Ama en nihayetinde ecel gelmiş, çekip almıştı vefakar Katina'yı ellerinden.

Hanri pek çok kadını kendisine âşık etmeyi başarmıştı. Kadın içgüdüleriyle her defasında durumun farkına varırdı Matmazel Matalon. Ama hiç uzatmazdı işi abisi. Dokunulması aşk, çözümü olmayan bir matematik problemiydi Hanri için. O, platonik aşkları severdi. Daha doğrusu beğenilmeyi, sevilmeyi severdi. Moda'nın bir "senyör" üydü, o kadar...

Mahcup delikanlı hiç olmamıştı. Ne gençliğinde, ne de olgun gençliğinde... Her zaman atak, girişkendi. Öğretmenlik yıllarında yaptığı bir hareket destan gibi dilden dile anlatılmış, özellikle erkek öğrencilerin gözünde onu efsaneleştirmişti. O akşam eve döndüğünde, olayı gülerken kız kardeşine anlatmıştı, Rozet ise beklemediği bir tepki vererek abisini bir güzel paylamıştı. Şu an, olayı düşündükçe gülümsüyordu. Ama abisi ansızın çıkıp gelse, hala haklı olduğunu savunurdu.

O dönem Harbiye'deki Notre Dame de Sion Kız Lisesi'nde de matematik dersi verirdi Mösyö Matalon. Yalnız değildi, Saint Joseph'den kadim dostu Mösyö Jan da fizik ve kimya dersleri vermek üzere geçerdi karşı kıyıya. Jan ile Hanri iyi dosttular. Müspet bilimler ve eğitim müşterek tutkularıydı. Vapur yolculuğu boyunca problemler yaratırlar, birbirlerini sınyarak eğlenirlerdi. Tabii sınıflarındaki öğrencileri de çekiştirmekten geri durmazlardı.

Bir gün Mösyö Jan, kız öğrencilerden birinin kopya çektiğinden şüphelendiğini söyledi. Hanri'ye göre bu, işlenebilecek suçların en büyüğüdü! Öğrencilerine bir şeyler verebilmek için için çabalayan öğretmene yapılan bir haksızlık, düpedüz saygısızlıktı. Çok sevdiği öğrencilerinin ona veya kendi gibi bildiği Jan'a bu saygısızlığı yapabileceklerine inanmazdı. Jan'ın yanılmış olabileceğini düşündü ve fazla uzatmadan konuyu değiştirdi.

Ne ki aynı gün, dersinin en heyecanlı yerindeyken Mösyö Matalon'un sınıfının kapısı açıldı ve Mösyö Jan, alı al moru mor bir şekilde telaşla arkadaşını dışarıya çağırdı. Olay sabahki konuşmalarıyla ilintiliydi: Mösyö Jan lise 2 sınıfında kimya sınavı yaparken sabah sözünü ettiği kızı kopya çekerken görmüştü. "Peki, hemen tutup dışarı atmadın mı?" diye sordu şaşkınlık ve biraz da hayal kı-

rıklığıyla Matalon. “Hayır yapamadım” dedi Jan kızarıp bozarak. Matalon’un hayal kırıklığı yerini öfkeye bıraktı:

- Yapamadın mı! Peki ama neden?

- Galiba bacağına yazmış. Baktığımı görür görmez eteğini indirdi.

- Eee?

- Ee ne? Koca kızın eteğini kaldırıp bakacak değilim herhalde!

- Gel sen benimle!

Bir hışım, Jan’ı kolundan tuttuğu gibi koridorun öte tarafındaki sınıfa sürükledi. Birlikte içeri daldılar. Sınıftan çıt çıkmıyordu. “Hangisi?” diye gürledi Matalon. Tepeden tırnağa kızaran Jan konuşmadan, titreyen parmağıyla arka sırada oturan fettan bakışlı genç kıızı işaret etti. O an kızın başındaydı artık Hanri. Ve henüz kimse olup biteni anlayamadan, kızın eteğini yukarı, neredeyse küloduna kadar sıyırdı. İki bacak da Sümer tabletleri gibi yazı ve formüllerle doluydu. Öfkeyle gürledi Matalon:

- Derhal Sör Marie-Berth’e³!!!

İşte bu olay, Saint Joseph Erkek Lisesi’nde desatlaşarak Mösyö Matalon’un ününe ün katacak ama Matmazel Matalon’u da çileden çıkaracaktı. Ya bacaklarında bir şey çıkmayıp da kız tacizden şikayetçi olsaydı? Bitmişti Jan’la ikisinin eğitimlik hayatları.

1974 yılında, emekliye ayrıldığında sarhoş gibiydi Hanri. Otuz yıl aralıksız severek hizmet vermişti okuluna. Matalon’suz bir Saint Joseph düşünemezdi o zamanlar. Bunu yüzüne karşı söyleyenler çıkmış, o da yapay bir tevazuyla, “Yok yok, göreceksiniz ben olmadan da gidecek.” Diyerek bir anlamda kendi büyüklüğünü kabul etmişti. Veda töreninde garip duygular içindeydi Rozet: Matalon’suz bir Saint Joseph olabilirdi ama, Saint Joseph’siz bir Matalon nasıl olacaktı?

Konuşmalar, kutlamalar, ikisini de derinden etkilemiş, müthiş bir duygu yoğunluğu yaşamışlardı. Matalon, uzun konuşmasında bütün hayatlarını gözler önüne sermişti sanki. Mutluydu Rozet; abisi artık evde daha çok zaman geçirecek, onunla daha fazla birlikte olabilecekti. Ama buruktu da; çünkü abisinin boşlukta kalmasından, bocalamasından korkuyordu. Oysa hiç de öyle olmadı.

Hanri Matalon, bir matematik dehası olmasının yanı sıra müthiş bir briç oyuncusuydu. Moda-

lı arkadaşlarıyla çeşitli turnuvalara katılıyor, hepsinden ödüllere dönüyordu. Moda Kulübü’nde devamlı oynadıkları bir arkadaş grubu vardı. Şair Özdemir Asaf’ın kızı Şahika, İran asıllı Daryuş ile Ferudun Bey ayrılmaz arkadaşlarıydı. Aslen Kayserili olan fakat çocukluğundan beri Moda’da oturan Ahmet Bakırcı ise Hanri’nin çocukluğundan beri Moda’da oturan Ahmet Bakırcı ise Hanri’nin çok iyi anlaştığı bir briç partneriydi. Öğleden sonraları kulüpte bir şey içiyor, akşam ise ya turnuva ya da dansa gidiyorlardı.

Ahmet Bakırcı ile olan sıkı ortaklık meyvelerini kısa sürede vermiş, iki kafadar 1977 yılında Danimarka’nın Helsingor kentinde düzenlenen Avrupa Briç Şampiyonası’nda, Türk Milli Takımı’nda oynamaya hak kazanmışlardı. Bu başarı Hanri’ye yeni bir heyecan getirmiş, okulu bile unutturmuştu. Gerçi özel matematik dersleri vermeyi sürdürüyordu ama briç oynamak onda daha büyük bir tutku halini almıştı. Her an kafasında oluşturduğu matematik problemlerini Burla Biraderler firmasının her yıl gönderdiği bir ajandaya yazma alışkanlığı vardı. Artık o ajanda sırf briç problemleriyle doluyordu. Yeni gelen öğrencilerini başarılı bulduğu bazı eski öğrencilerine yönlendiriyor, böylece sevdiği öğrencileri kendince ödüllendirmiş oluyordu. O ise, velisini kıramadığı bazı ümitsiz vakaları ele almakla yetiniyordu!

Nasıl becermişse, kısa sürede briç merakını bir diğer sevgilisi, ders verme tutkusuyla kaynaştırmış, evde briç dersleri vermeye başlamıştı. Üstelik bu seferki öğrencileri genç delikanlılar, kızlar değil, yaşını başını almış ev kadınlarıydı. Şaşkınlık içindeydi Matmazel Matalon. Artık öğleden sonraları ağabeyi nezih bir davete gidecekmişcesine özenle giyinip kuşanıyor, şık kahverengi beyaz ayakkabılarını giyiyor, kokular sürünüyordu. Ardından çevresine dört veya beş sandalye yerleştirdiği küçük yemek masasının üzerine bir yeşil örtü seriyor, heyecanla yeni öğrencilerini beklemeye koyuluyordu. Çok geçmeden kapı çalınıyor, dört ya da beş şık giyimli bayan mütevazı salonlarına arzı endam ediyorlardı.

Eski alışkanlığını yitirmemişti Matmazel Matalon. Dersin bitmesini sabırla odada bekliyor, kimi zaman elinde olmaksızın salondan gelen seslere kulak kabartıyordu. Matematik dersleri tamı tamına 60 dakika sürerken bu dersler iki saatten fazla sürerdi. Bazen üç saati aştığı dahi olurdu. Ders esnasında gerçek bir gösteri sunardı ağabeyi. Hiç oturmaz masanın etrafında dört dönerdi.

3 Soeur Marie-Berthe: Notre Dame de Sion Kız Lisesi’nin müdiresi, başrahibe.

Adım seslerini ta içerden duyardı Rozet. En sevdiği numarasıysa aniden öğrencilerden birinin elindeki kâğıtları kapması ve “Söyleyin bakalım elinizde hangi kâğıtlar vardı?” diye sormasıydı. Koca kadınlar kekeleyor, bocalıyor, bir türlü doğru yanıt veremiyorlardı. Ağabeyinin çok eğlenmekte olduğunu bulduğuyu yerden sezinliyordu Rozet.

Bir gün, dersin tam orta yerinde, alışık olmadığı türden bir sessizliğe tanık olmuştu. Hanri her zamanki gibi heyecanla “piklerin”, “körlerin” dağılımıyla ilgili bir şeyler anlatırken, aniden susmuştu. Kısa bir süre için salondan ses gelmemişti. Çok meraklanmıştı Matmazel Matalon. Sezgileri içeride bir şeylerin döndüğünü söylüyordu. Hanri’nin lafını yarıda kesip suskunluğa bürünmesi olacak iş değildi. O birkaç dakika –belki de saniye- asır gibi gelmişti Rozet’e. Salona girip girmemek arasında bir süre bocalamış, neyse ki sevgili Hanri’sinin sesini yeniden duymuştu, hem de sözün kaldığı noktadan, tıpkı kasetçaların bir süre duraksaması gibi...

Kadınlar evden çıkar çıkmaz havalandırma bahanesiyle salona dalmış, merakını gizlemeye gerek duymadan o sessizlik anının nedenini sormuştu ağabeyine. Hanri, her zamanki muzipçe gülümsemesiyle yanıtlamıştı kardeşini:

- Dişçi Melih Bey’e görünmem lazım... Tam lafın ortasında ağızımdaki protez fırlamasın mı! Birden masanın ortasında bir düzüne diş bulan kızların suratlarını görmem lazımdı! Bir şey söyleseler yanlış olacak... Gülmek istiyorlar, gülemiyorlar... Yüzüme bakamıyorlar... Birbirlerine bakamıyorlar... Gülmemek için tırnaklarını ellerine batırdıklarını fark ettim... Ne eğlendim bilemezsin!

- Ee? Ne yaptın?

- Ne yapıcım? Aldım dişleri masanın ortasından, yerleştirdim ağızıma, kaldığım yerden devam ettim...

Başkasının başına gelse felaket olarak nitelendirilecek bir iş kazasını, o muzplik vesilesi yapmıştı. Hele ki koca kadınlara “kızlar” demesi yok muydu!

Matematik, dersler ve kızlar: vazgeçilmez üç tutkusuydu Hanri’nin. Ah evet, bir de sigarası vardı vazgeçemediği, eksik etmediği ağızından... Ders esnasında bile ara vermeksizin fosur fosur tüttürdüğü... Tam üniversiteyi bitirecekken savaş patlak vermiş, bütün 1902-1914 doğumlularla birlikte askere alınmıştı⁴. Bu illete de orada alışmıştı.

En sert sigaraları içmişti hep. Filtresiz Yeni Harman’ı parmakları yanana kadar söndürmez, dumanını ciğerlerinde mümkün olduğunca uzun bekletirdi. Yıllar sonra filtreli Dunhill’e terfi etmişti. Ama Yeni Harman dumanının neden olduğu o iğrenç sarı leke, bir dövme gibi yapışmış kalmıştı parmaklarında. Sigara yokluğunda bile ne yapar eder, karaborsacıları bulur, çalışma odasına Dunhill kolilerini istiflerdi. Bu sevgili sigarası öldürmüştü onu. Hem de üç gün gibi kısa bir sürede...

Artık şimdiki zamana dönmüştü Rozet. Geçmişini geri getirmek mümkün değildi nasılsa; önünde kalan zamanı iyi değerlendirmeliydi. Çocuk felciyle yıllarca savaşmış, bir anlamda savaşı kazanmıştı. Şimdi de aynı şekilde yalnızlıkla mücadele edecekti. Fransızca dersleri veriyor, güzel resim yapıyordu. Arkadaşı Semra Yıldırın ile birlikte ressam Ercüment Karmık’tan resim dersleri almışlar, Semra Hanım’ın Şükran Sokağı’ndaki bahçeli evlerinde küçük bir atölye kurmuşlardı.

Aslında hiç de yalnız sayılmazdı; Katina’nın ölümünden sonra Madam Sini gelmişti yanlarına. Üstelik her ne kadar yaşayan akrabası kalmamışsa da çok sayıda arkadaşı vardı. Hanri’yle birlikte tanınmıştı çoğunu. Semra ve Jale ise onun için arkadaştan daha yakındı. Şimdi zor anında ikisi de yan başındaydılar işte... Ölenle ölmeyecek, yaşam savaşını sonuna kadar verecekti. Bir modern zaman filozofu olan abisi ne derdi acaba bu durumda? İşte şimdiden özlemeye başlamıştı vecizelerini!

Ömrünün sonuna kadar Moda’da oturdu Matmazel Matalon. Can dostları Jale ve Semra hanımlarla birlikte güzel bir üçlü oluşturdu. Birlikte yiyor, içiyor, konserlere gidiyor, geziyorlardı. Sonra günün birinde piyango yine onu buldu. Teşhis konulduğunda artık çok geç kalmıştı. Bir kez daha amansızca bir mücadeleye girişti ama olmadı, yenemedi bu defa kanseri.

Onca yıldan geriye küçük bir apartman dairesiyle günün birinde gerekir diye abisinin sıkı sıkı saklamasını tembihlediği küçük bir altın kesesi ve bir miktar devlet tahvili kalmıştı. Hastalık bunların hemen hemen hepsini eritti. Sadece birkaç tahvil bırakabildi Madam Sini’ye. Ama bir tesellisi vardı: Son anına kadar hiç yalnız kalmadı. Arkadaşlarının onun için özel olarak döşettikleri Marmara Kliniği’nin lüks odasında son nefesini verirken, Modalı iki can arkadaşı, Jale ve Semra yanı başındaydılar. Semra Hanım yaptırdı sonra mezarını. ♦

4 Yirminci Kur’a İhtiyatlar.